

Dinsdag 2 maart 1915 – ochtendeditie

Belgische kinderen.

Mevrouw Kellenaers, van het R. K. Huisvestingscomité te Leiden, is aldaar gisteren aangekomen met 21 kleintjes uit Dinant, wiens ouders of verwanten op 23 augustus door de Duitsers zijn gefusilleerd. De kindertjes zijn bijeengebracht door de Nederlandse viceconsul te Dinant, de heer Willem Rijckevorsel, en voorlopig in een doorgangshuis te Leiden opgenomen.

Een begrafenis aan de grens.

Sedert drie jaar worden te Koewacht de doden van beide nationaliteit begraven op een op Nederlands gebied even buiten het dorp gelegen terrein.

Werd nu na het afsluiten van de grens een Nederlander begraven, dan ging juist als vroeger alles gewoon zijn gang; het lijk, door bloedverwanten en vrienden begeleid, werd 's morgens ter kerke gebracht en de Duitsers maakten voor die gelegenheid de versperring aan het Kerkstraatje open: de vensterluiken der huizen die in dit straatje lagen, werden gesloten tot na de kerkelijke plechtigheid en het vertrek van de begrafenisstoet.

Donderdag overleed, voor het eerst na het afsluiten van de grens, iemand in het Belgisch deel der parochie, en zaterdagmorgen werd de overledene na afloop van de kerkelijke dienst begraven. Het lijk, waarachter bloedverwanten, burens, enz. werd tot aan de versperring gebracht. Hier stonden vier mannen van Zeeuws Koewacht klaar, die met behulp van de Belgische dragers de kist over de grens schoven. Een Duitser gaf nauwlettend acht, dat elk op zijn bodem bleef. De geestelijke trok met de dragers naar het kerkhof, familie en vrienden

konden rechtsomkeert maken, hoe gaarne ze ook hun dierbare overledene naar zijn laatste rustplaats hadden vergezeld.

Het vreemde geval lokte veel nieuwsgierigen.

Brussel, 1 maart. Vanochtend hebben de Belgische brievenbestellers de dienst hervat, hetgeen zij totnogtoe op bevel van de minister van posten en spoorwegen hadden geweigerd.

Schending van het volkenrecht. (Van Belgische zijde).

Aan het 11^e rapport van de Belgische commissie tot onderzoek naar de schending door de Duitsers van de regels van het volkenrecht, de wetten en gebruiken van de oorlog, verstrekt door het Belgische gezantschap in Den Haag wordt het volgende ontleend:

De commissie, te Havre zetelend, bespreekt in dit rapport de uitspattingen van het Duitse leger in de provincie Namen, zoals die gebleken zijn uit de getuigenverklaringen en inlichtingen, die uit de aard der zaak onvolledig, tot de 16e januari zijn bijeengebracht.

Dit rapport bespreekt achtereenvolgens de gebeurtenissen te Namen, de moorden te Tamines, Hastière, Hermeton en Surice, de moorden en plundering te Andenne en de plundering van Dinant.

De commissie heeft als regel aangenomen, zich te beperken tot een eenvoudige opsomming der feiten. Ze is van oordeel, dat elk commentaar haar tragische welsprekendheid niet zou verhogen. Toch gelooft ze, dat deze verklaringen tot zekere conclusies leiden.

Men heeft gezegd, dat als België de rekening zal opmaken van zijn verliezen, blijken zal, dat de oorlog er meer slachtoffers maakte onder de burgerlijke bevolking, dan onder de mannen, geroepen om het land op de slagvelden te dienen. Die voorspellingen, die het

verstand weigerde te aanvaarden, zijn thans bevestigd wat de provincie Namen betreft, waar in zekere streken de helft van de mannelijke volwassen bevolking verdwenen is. Het verschrikkelijke van de branden te Leuven en Dendermonde, de moorden van Aarschot, Luxemburg en Brabant werden overtroffen door de moordpartijen te Dinant, Tamines, Andenne, Surice en Namen.

De bewoner van Namen heeft in de 20^e eeuw al het verschrikkelijke beleefd van de oude oorlogen met hun legendarisch gevolg van moord in massa van de bevolking, van bloedige dronkemanspartijen, van plundering en het verbranden van gehele steden.

De uitspattingen van huurbenden uit de XVIIIe eeuw zijn overtroffen door die van het nationale leger van een land, dat volhoudt de eerste plaats te bekleden onder de volkeren van hoge beschaving.

De Duitse regering zal de juistheid der feiten, waarvan de bouwvallen en de graven, waarmee onze bodem is overdekt, getuigen, niet tegenspreken; maar er is reeds beproefd, die legers vrij te pleiten, door te beweren, dat ze slechts, volgens de wetten van de oorlog, de daden van vijandschap onderdrukten, waarvan ze het mikpunt waren van de zijde der Belgische bevolking.

Van de eerste dag af hield de commissie zich bezig te onderzoeken, wat er voor waars kon schuilen in die, voor diegene die ons volk kent, zo onwaarschijnlijke bewering.

Na honderden getuigen te hebben gehoord, zowel Belgen als vreemdelingen, en alle middelen tot onderzoek, die ze tot haar beschikking heeft, te hebben aangewend, bevestigt ze nog eens opnieuw, dat de Belgische bevolking niet heeft deelgenomen aan de vijandelikheden. De oorlog van sluipschutters, die tegen de Duitse troepen in ons land zou zijn gevoerd, is een bedenkfel, bestemd om

de indruk, in de beschaafde wereld gewekt, door de barbaarse behandeling van de Belgische bevolking door de Duitse troepen te verzachten en om de gewetensbezwaren van het Duitse volk tot zwijgen te brengen. Dit Duitse volk zal van schrik huiveren op de dag, dat het zal weten welk een tol van onschuldig bloed die legers hebben geheven van onze weerloze kinderen, onze vrouwen en medeburgers.

Bovendien hebben de aanvoerders van het Duitse leger zich op zonderlinge wijze vergist, toen ze hoopten door dit argument indruk te maken op het vonnis van de beschaafde wereld. Ze schijnen niet te weten, dat de gezamenlijke bestraffing van persoonlijke schuld, veroordeeld door de internationale conventies, waarmee ze eenvoudig de draak steken, sedert lang is veroordeeld door het geweten der moderne volkeren, voor welke Duitsland voortaan als een monsterachtig, misleidend moreel wezen verschijnt.

De commissie heeft slechts een gedeelte van haar taak volbracht. Ze acht het echter niet van onpas, reeds thans zekere algemene conclusies, die uit de feiten, in de vorige rapporten samengevat, kunnen worden afgeleid, te formuleren.

Herhaaldelijk is sedert het begin van de oorlog herinnerd aan de mening der militaire schrijvers en zelfs van Duitse staatslieden over de noodwendigheid, de bezette landen te verwoesten en hun bevolking te terroriseren, ten einde er hun regeringen toe te brengen een onvoordelige vrede te vragen of te aanvaarden. De uitspattingen van het Duitse leger in België tonen aan, waartoe deze barbaarse stelling kan leiden, wanneer men er officieren en soldaten van doordrongen heeft.

In de laatste eeuwen lieten de oorlogsgebruiken slechts de plundering toe van versterkte steden, bij aanval genomen. In de

huidige oorlog is, voor de Duitsers de uitroep van een dronken of slaapdronken soldaat: "Man hat geschossen", voldoende om de gemeente zonder controle ogenblikkelijk en zonder pardon over te leveren aan alle verschrikkingen der soldatenbenden. "Als een inwoner op een regiment heeft geschoten, zegde een soldaat te Leuven, behoort de gemeente aan de soldaten van het regiment."

Talrijk zijn de getuigenissen, die bevestigen dat de plundering van zekere gemeenten is geschied, op hoog bevel, volgens een vooraf vastgesteld plan.

De plundering van de verlaten huizen is algemeen, maar de aanwezigheid van bewoners is niet altijd een beletsel. Men weet, wat degenen, die protesteren, wacht. Na de plundering volgt de brand, die dikwijls tot doel schijnt te hebben, de sporen uit te wissen van de plundering. Met petroleumspuiten, granaten, vuurpijlen en speciale toestellen, die elk detachement met zich voert, wordt systematisch straat na straat aangestoken.

Men schiet op de inwoners, die het vernielend element trachten te bestrijden en men drijft de gezinnen die het brandend perceel trachten te ontvluchten in de vlammen, (te Zemst, Herent, Leuven, Luik en Dinant). Notabelen worden als gijzelaars genomen, die met hun leven borg staan niet alleen tegen aanvallen van hun gewapende medeburgers, maar ook tegen daden van militairen, als die wegen, telegraaf- of telefoondraden hebben beschadigd. Sommige proclamaties zeggen het ons formeel: de onschuldigen zullen boeten als men de schuldigen niet kan gevangen nemen. Soms gaan de gijzelaars als levende schietschijven, aan het hoofd van de Duitse troepen, of ze worden naar Duitsland gevoerd, waar ze, als in de oudheid, slavenwerk hebben te verrichten en onmenselijk worden behandeld. Een knal van een autoband, een stuk vuurwerk, dat onder een trein ontploft, als te Jurbise, de explosie van een gasmotor, als te

Aalst, de ontploffing van zekere producten in een laboratorium, door brand aangegrepen, zoals te Leuven, zetten aan tot de kreet “Man hat geschossen”, met rampzalige gevolgen.

In de omstreken van Aarschot heeft men verboden het voor de voeding van de bewoners nodige meel te malen, onder voorwendsel dat de wieken van de molen als signalen zouden kunnen dienen. In Limburg heeft men de weerkaatsing van de maan in de ramen van de kerk gehouden voor aanwijzingen aan de vijand.

Behoeft het verwondering te wekken, dat in die geestestoestand de soldaten, die overal hinderlagen vermoeden, er toe komen op elkaar en op hun officieren te schieten, als te Leuven, Aarschot, Visé, Andenne, enz. en dat vervolgens de burgerlijke bevolking, van te voren ontwapend door de zorgen van de plaatselijke overheid, bevend door zijn keldergaten een bloedige vechtpartij gadeslaat, waarvan zij weldra de prijs zal betalen?

Als de orde hersteld is, is de eerste zorg van de militaire autoriteiten het feit te ontkennen en men strooit de legende van een aanval door de burgers uit. Zeldzaam zijn de officieren, die hun koelbloedigheid bewaren, en een onderzoek openen om vast te stellen, of de kogel in de lichamen van de slachtoffers gevonden, niet van een Duits geweer afkomstig is, zoals te Scherpenheuvel en Waver, en of het huis, van waaruit de aanval zou zijn begonnen niet geheel door de bewoners was verlaten, of de aanval niet zou zijn begonnen door vluchtende soldaten, als burgers verkleed, om beter hun vlucht te doen slagen.

Bovendien organiseert men desnoods, als te Leuven, een echte komedie, vier dagen na de beschieting, tot stichting van vreemde journalisten of onderzoekende diplomaten, door in de straten te laten schieten door zogenaamde burgers, die vermomde soldaten zijn.

Dikwijls bestaat de aanval slechts in de verbeelding der soldaten.

Men verhaalt van een ongelukkige vrouw, die bij het lijk van haar doodgeschoten man gebracht, aan de officier vroeg: "Wat had hij u gedaan?" "Hij had geschoten." "En die, had die ook geschoten?" riep zij op het lijk van een klein kind wijzend, naast zijn vader vermoord. De officier verwijderde zich zonder iets te zeggen, maar volgens de getuigen met gebogen hoofd.

Men heeft Duitse officieren met tranen in de ogen hun opdracht van beulen zien volvoeren, als te Herselt en Dinant.

Elke tegenspoed van hun wapens werd gevolgd door wraak tegen de vreedzame bevolking, gelijk met tal van voorbeelden wordt toegelicht.

Het principe, dat overheerst, is, dat alles is geoorloofd, als het er op aankomt het succes der Duitse wapens te bevorderen, en daarbij schijnt zich nog te uiten een bijzondere haat tegen de Belgen, die men wil treffen, omdat hun trouw aan de verplichtingen van hun neutraliteit dat plan heeft doen mislukken, waarvan de Duitsers een ogenblikkelijk beslissende succes verwachtten in hun aanval tegen Frankrijk.

Dinsdag 2 maart 1915 – avondeditie

Vluchtoord Ede.

De regeringscommissaris voor het vluchtoord Ede, de gepensioneerde kolonel J. F. H. Mingels, had aan het bestuur van de Nederlandse Journalistenkring zijn bemiddeling verzocht voor een gezamenlijk bezoek van vertegenwoordigers der pers aan de

Belgische dorpen, die onder zijn leiding daar in wording zijn op de golvende heide aan de Ginkel. En niet minder dan een veertigtal journalisten heeft gisteren aan deze uitnodiging gevolg gegeven.

Het is dan ook zeker een te waarderen verschijnsel, dat onze regering bij herhaling blijkt geeft de openbare belangstelling levendig te willen houden voor de wijze waarop zij de wel uiterst moeilijke taak vervult om de nog altijd duizenden en duizenden tellende Belgen, die uit hun verwoeste en overweldigde land over de grenzen gevlucht zijn, zo goed mogelijk te dienen met gastvrijheid.

Deze tocht door dit vluchtoord, op een wel zeldzaam vriendelijke dag van grimmige sneeuwbuien en steeds nog weer donkerder wolkendreiging, heeft ons versterkt in de overtuiging, dat speciaal de minister van binnenlandse zaken ernstig tracht om deze waarlijk toch wel zeer deerniswekkende mensen, zoveel de overheid in onze ook economisch heel ernstige tijden vermag, het bestaan op Nederlandse bodem draaglijk te maken.

En de heren, die hier nu in Ede de opdracht hebben te vervullen, om een vluchtoord te bouwen voor een negenduizend mensen, hebben ons, midden in de praktijk van hun werk, een indruk gegeven van de waarlijk dan toch ook wel uiterst zeldzame taak: uit de woeste heide, op een uur afstand van het bekoorlijke dorp, dus feitelijk buiten de samenleving gelegen, en ver van alle middelen van verkeer, in de kortst mogelijke tijd niet alleen een kleine stad uit de pluggen op te stampen, maar dit stadje ook helemaal bewoonbaar te maken, volkomen in te richten en te voorzien van alle zorgen, die deze uitgewekenen behoeven, zonder geld, zonder kleding en dekking, laat staan zonder enig huisraad, zoals zij, opgeschrikt door het oorlogsgeweld, merendeels alleen het leven hebben kunnen redden.

Zij die weten hoe moeilijk het vaak is om één huishouding in te richten, om één gezin te onderhouden, zo dat er geen redelijke gronden tot klagen overblijven – zij zullen zich enig denkbeeld kunnen vormen van de eindeloze bemoeiingen, zorgen, bezwaren en ... ergernissen, die het kost, om enkele duizenden vreemdelingen, in de abnormaal stumperige toestanden waarin de oorlog hen brengt – duizenden mensen van allerlei aanleg, aard en stand te bevaderen en bemoederen, - mensen, wie het aan alles ontbreekt; - mensen, die zelfs de afleiding missen van de dagelijkse arbeid, - zuigelingen, zieken, schoolkinderen, jongelieden, echtparen, ouden van dagen, - daar midden op de zo meedogenloze hei: te huisvesten, te kleden, te voeden, te verwarmen, te slapen te leggen, zo nodig te verplegen, medisch te laten behandelen, te onderwijzen, hun godsdienstige behoeften te bevredigen, en hun verder op zo verscheiden gebied materieel en geestelijk het leven aannemelijk te maken.

En dan krijgt ge bijvoorbeeld de toch wel heel sympathieke verschijnselen dat een liberale regering daar een grote katholieke kerk laat bouwen, met het vergulde kruis op de toren; dat een officier ingenieur, de bouwmeester van deze dorpen, de heer Kiers, als niet-katholiek zijn volle genegenheid geeft om deze houten kerk zo stemmig en vriendelijk mogelijk te maken – wij waren toevallig getuigen van zijn moeizaam overwegen om in de toren een welluidende klok te krijgen, die daar de vesper zal kleppen over de dorpen: - dat geniesoldaten in hun vrije avonden het met piëteit gestileerde en versierde altaar hebben gemaakt uit ruwe houten planken, - en dat de Belgische missionarissen, die kardinaal Mercier hierheen heeft gezonden, met glundere eenvoud de gezelligheid prijzen van hun toch wel heel sobere, doch overal prettig ingerichte pastorie.

En dan de zorgen van de regeringscommissaris zelf, van zijn adjunct, de gepensioneerde majoor J. B. Plas, die chef is van de

verplegingsdienst, van de bestuurders, en van de bouwmeester, door hun eindeloos drukke besognes, omdat op zo een gure dag de centrale verwarming nog niet goed functioneerde door de dorpen heen, zodat het te koud was in de eetzaal, waar de 2.200 eerste bewoners nu tijdelijk samen huizen. De echt vaderlijke hartelijkheid, waarmee ze vriendelijke woordjes vinden en een verholen streling voor de zieke kinderen, die zo weldadig rustten en wel verzorgd lagen in hun witte bedjes van het ziekenhuisje, steeds door de geduldige zusters omringd. En wat een genoegen de heren zelf hadden in de inrichting van de crèches met al die aardige kleine kribben voor de zuigelingen, waaraan de kinderspeelplaats grenst – de grote kasten, die nog om speelgoed vragen van vriendelijke mensen, de wanden, waarvoor het publiek toch wat versiering moet sturen, de bankjes en de lage tafels, om prettig samen te zitten zolang het nog geen voorjaar is over de hei, onder geschoolde leiding, en onder de ogen van de eigen moeders.

Stel u toch de moeilijkheden voor: bv. om in deze tijd aan de nodige voorraad kolen te komen. “Eindelijk heb ik beslag kunnen leggen op honderd wagons” vertelde de heer Plas. Verbeeld u de schrik, toen de chef van de verplegingsdienst toevallig op een avond laat in Ede de bus lichtte en een doodlaconiek briefje vond van de nalatige bakker in het vluchtoord op een uur afstand: “het meel is op, en ik kan geen brood meer bakken”. Voor 2.200 mensen! Of dat daar plotseling op een avond, als het personeel moe is van het ingespannen werk, in opdracht van een onnadenkende burgemeester of een lichtvaardig comité, een konvooi van enkele honderden vluchtelingen in Ede uit de trein stapt, die vervoerd moeten worden, en nog niet hebben gemiddagmaald. En een andere keer staan de tafels gedekt voor een zeshonderd aangekondigde nieuwe bewoners, van wie er dan slechts tweehonderd verschijnen, zodat de heer Plas dan maar een menigte van veel duurdere blikken

geconserveerde hutspot heeft ingeslagen om op dergelijke hinderlijke verrassingen voorbereid te zijn.

Nog afgezien van de interne verwickelingen, van de individuele verlangens en bezwaren onder de bevolking. Zo zijn daar in deze omgeving van wat men ambtelijk noemt “nettere mensen”, voor wie dit vluchtoord is bestemd, uit een door vluchtelingen waarlijk te lang bezwaarde stad een paar honderd uitgewekenen gezonden, die nu blijken ... laat ons zeggen: wat uit de toon vallen. De goede harmonie, de vertrouwde buurschap in de kamertjes der slaapzalen, in de tafelronden, kwam er door in gevaar. Maar hoe moeilijk is het ook om dan te gaan schiften. Toen moest, omdat een beetje scheiding toch nodig bleek, inderhaast een proviandmagazijn weer ingericht met schutten en gordijnen, om de in hun tevredenheid gestoorde “nettere” gezinnen daar tijdelijk heen te verhuizen. Maar in dit magazijn ontbreken natuurlijk de voor een woning nodige vensters. Het is er donker. Licht zal worden gemaakt. “Voorlopig – zegde lachend een madammeke – brand ik hier nu al mijn derde kaars ... maar: we zijn heel content, meneere!”

De gepensioneerde luitenant-kolonel J. J. Ph. C. Bartalotti Rijnders is chef van de geneeskundige dienst. De heer F. W. Adrian, geneesheer, en zijn ambtgenote mejuffrouw J. van der Thoorn, wonen in het vluchtoord. Mejuffrouw M. J. Persijn heeft als hoofdverpleegster de leiding over de zusters.

Met het oog op de wisselende weersgesteldheid is in beginsel aangenomen om voorlopig geen ernstige zieken in de houten barakken op het terrein te verplegen. Met ziekenhuizen te Arnhem, Veenendaal en Bennekom zijn dus overeenkomsten gemaakt tot het opnemen van deze patiënten. Het vervoer daarheen heeft zo nodig plaats per as. Een tot ziekenvervoer ingerichte automobiel maakt het

mogelijk de lijdens ook liggend op een brancard derwaarts te vervoeren.

Zoals gezegd, is een uitzondering gemaakt voor zieke kinderen. Het wordt toch niet wenselijk geacht om hen zo ver van hun families te brengen.

In het vluchtoord is dus een kinderziekenhuis gebouwd, gesplitst in één afdeling voor zuigelingen en één voor oudere kinderen, voorzien van centrale verwarming en driedubbele wanden. En verder is er voor het verplegen van lijdens aan besmettelijke ziekten een afzonderlijke barak tot stand gekomen, buiten, doch in de onmiddellijke nabijheid van het gebied. De crèches met zeventig plaatsen voor liggende kinderen, en de bewaarplaats voor 140 lopende kinderen moeten eveneens de hygiëne dienen. De kinderverzorgster, die hier aan het hoofd staat, zal ook op geneeskundig voorschrift toezicht houden over de bereiding van het voedsel in de daarbij gelegen melk- en papkeuken. Zoals gezegd, kunnen de moeders in deze kinderbewaarplaats zelf hun kinderen bezig houden en hun het voorgeschreven voedsel geven.

De dagelijkse ziekendienst is op de volgende wijze geregeld: Na het ontwaken melden de zieken zich aan bij de zaalopzichters, die daarvan schriftelijke opgave doen aan de zaalchefs; deze ziekenrapporten geven toegang op het daarvoor vastgestelde uur tot een der beide wacht- en spreekkamers, de ene bestemd voor personen beneden, de andere voor die boven de 12 jaar. Voor het observeren van lichte zieken, die na een of twee dagen of hersteld, of ernstiger ziek zullen zijn, zijn in elke slaapbarak (met 64 afdelingen) twee afdelingen afgescheiden en voorzien van ziekenbedden. Hier worden zij door de verpleegsters bezocht. Op het terrein is zowel overdag als 's nachts steeds een geneeskundige aanwezig voor het verlenen van hulp in spoedeisende gevallen.

Voor de kraamvrouwen is een contract gesloten met de verloskundige van de gemeente. De aanstaande moeders worden tevoren geneeskundig onderzocht en enige tijd voor het tijdstip der vermoedelijke bevalling bij daartoe bereid en geschikt bevonden inwoners van het dorp onder dak gebracht. Verder zijn afspraken gemaakt met geneesheren-specialisten op verschillend medisch gebied te Arnhem tot het verlenen van raad en hulp bij voorkomende gevallen, waar dit nodig blijkt. Op het terrein staat een desinfectie-oven, afgestaan door de centrale gezondheidsraad, tot het ontsmetten van verdachte goederen.

Maar, zoals gezegd, de plannen en instructies getuigen van het oprechte voornemen om het hier op de duur voor de bewoners van de dorpen zo zorgvuldig mogelijk te beschikken. Doch tot heden toe is het meeste nog in aanleg. Scheldedorp, Maasdorp, Leiedorp zijn het verst opgeschoten; het vierde dorp in het vierkante vluchtoord, dat door de Koningin Wilhelmina en de Cort van der Lindenlaan kruisgewijs wordt doorsneden, zagen wij nog grotendeels liggen in de vorm van planken – hoe moeilijk kon ook dat hout bemachtigd worden – en van de ruwe spanten.

Maar toch is er hier in korte tijd snel werk verricht, als men nagaat, dat kolonel Mingels op 1 december benoemd werd tot regeringscommissaris, en dat de voorbereiding veertien dagen later zo ver was, dat luitenant Kiers reeds de eerste spade in de hei kon steken, en de Edese waterleiding haar voorziening begon. En toen de inrichting in het oproepen van gegadigden voor al die leveranties, beddengoed, keukeninstallaties, eet- en drinkgerei, levensmiddelen, brandstof, meubilering, enz. voor de verschillende barakken, waar thans triomfantelijk beroemde Belgische namen op prijken, om ze van elkaar te onderscheiden: Hendrik Conscience, Aug. Snieders, Willem de Mol, Camille Lemonnier, enzovoort.

De raad der bestuurders administreerde, confereerde, vaak tot laat in de avond. Zo werd er besloten, dat hier in deze open vlakke, open liggend op alle winden, de slaapzalen een paar uur voor het opstaan en het naar bed gaan verwarmd moeten worden. De bezwaren van kachels waren overwegend, maar de gewenste centrale verwarming voor vier dorpen ingericht te krijgen, dat bleek in de technische uitvoering geenszins eenvoudiger.

Door dit alles heen was te voorzien, dat bij al deze inspanning toch 15 januari veel te vroeg zou zijn om het eerste dorp te betrekken. En nog is het een wonder dat men de 1^e februari reeds enige vluchtelingen uit Arnhem heeft kunnen opnemen.

“Bovendien”, zo deelden de heren ons mee “ondervonden wij een grote afkeer van de vluchtelingen om hier bij ons te komen in het kamp. Daar droeg niet weinig toe bij de overdreven zorg van sommige commissieleden voor de zich onder hun vleugels koesterende uitgewekenen. Urenlange besprekingen waren nodig om deze filantropische dames en heren te overtuigen van de ongerijmdheid van hun bezwaren, en van de waarheid dat het opnemen van deze mensen in het vluchtoord een dringende eis was tegenover regering en volk ...”

En telkens nieuwe moeilijkheden deden zich voor. Zo was aanvankelijk bepaald dat de bewoners van ieder der slaapzalen aan dezelfde tafel zouden eten. Dat ging eerst heel goed, zolang vooral vluchtelingen uit éénzelfde plaats hun intocht deden. Maar later kwamen ze van heinde en verre opzetten. Toen moesten noodzakelijk aan elkander vreemde elementen worden samengebracht. En naarmate de toevloed groter werd, bleek het stelsel minder goed. Sommigen profiteerden ervan om zich meer porties eten toe te eigenen dan hun toekwamen, zodat er een enkele

dag voor anderen weinig of niets overbleef en dan moest er voor hen opnieuw gekookt worden.

Daarom zullen in het vervolg de maaltijden worden gebruikt als in een groot restaurant. Er wordt nu een deel van de eetzaal afgerasterd, waar het eten warm wordt gehouden in grote hooikisten. Aan de verschillende loketten zijn de porties verkrijgbaar voor volwassenen en kinderen. En naar vrije keuze kunnen de mensen ze daar krijgen binnen een vastgestelde tijdsruimte. Iedereen krijgt hiervoor een kaart voor een bepaald aantal maaltijden, kaarten voor de groten, voor kinderen van 5-12, en beneden de 5 jaar, allemaal verschillend van kleur. Bij de afgifte van een portie eten wordt de kaart geknipt. En zo zal, hoopt het bestuur, elkeen krijgen wat hem toekomt.

Ook voor het onderwijs zal hier zeer gedetailleerd gezorgd worden. Voorlopig zijn vier interne Belgische onderwijzers aangesteld en vier Belgische nonnen; onderwijzeressen zullen volgen, om in de vier scholen les te geven. Twee van die scholen naderen hun voltooiing. Binnen een paar weken wordt de industrieschool geopend, waar onderwijs zal worden gegeven in kantwerken, naaien, kostuumnaaien, schoenmakerij, allereerst voor de nodige reparaties. En als er geschikte ambachtslieden zijn, zullen onder hun leiding nieuwe cursussen worden ingericht. De heer Ch. Jenkinson, hier ter stede, vertegenwoordiger van het Rockefeller-fonds, heeft reeds de nodige naaimachines, stoffen en wol om te breien toegezegd.

Een stoomwasserij is in aanbouw, om het goed hygiënisch behandeld te krijgen. Daartoe wordt het lijfgoed van de bewoners genummerd, wat tevens een overzicht geeft over hetgeen zij nodig hebben. Het Amerikaanse fonds zorgt voor de onderkleding. En in deze wasserij, onder deskundige leiding, worden vrouwen en mannen uit het kamp

tewerk gesteld tegen een vergoeding van 25 cent bij een achturige werkdag.

Dat is dus mede een middel om de mensen aan arbeid te helpen. Verder worden zij ingedeeld voor het huishoudelijk werk, en dan maakt men zoveel mogelijk gebruik van de aanwezige krachten om al wat er voorkomt te laten verrichten door de Belgen. En het vierde dorp, met de voornaamste gebouwen, wordt dan geheel opgetrokken door luitenant Kiers in eigen beheer. Ieder die wil, vindt hier dus een taak. Trouwens, reeds thans zijn een tweehonderd vluchtelingen met grondwerk en ambachtswerk dagelijks bezig. Zo ook bij de centrale verwarming, de elektrische centrale voor verlichting in de keuken, enzovoort.

En dan moeten er nog verrijzen: een badinrichting voor 46 douchebaden, een kinderziekenhuis, de industrieschool, een onderwijzerswoning, een kapperswinkel, een wachtlokaal voor de bezoekers ... Het is een kleine stad, nietwaar?

Terwijl de regeringscommissaris vandaag met de minister een plan zou overleggen om in het vierde dorp een hotel te stichten voor aanvankelijk 125 vluchtelingen van "betere stand", die daar, zo mogelijk tegen kleine vergoeding, kunnen wonen. Daar komen dan naast de eetzaal een paar recreatiezalen. Trouwens, de grote ontspanningszaal voor de bewoners van de drie dorpen is al klaar. De kantine is reeds verpacht. En behalve gewone spellen komen er een paar biljarten te staan, een piano en een orchestrion. De vrouwen krijgen een societeitslokaal ... apart. Plannen voor het vormen van muziek- en zangverenigingen zijn in wording ...

Van de triestige sneeuw dag in het overal door het bouwen nog wat ontredderde vluchtoord namen wij dan ook de zonnige indruk mee dat hier in Ede met de hartelijkste toewijding voor de vluchtelingen

wordt gezorgd. En gaarne aanvaardden we de uitnodiging van onze vriendelijke gastheren om over een paar maanden als alles klaar zal zijn nog eens terug te komen in de Belgische dorpen, wanneer daar de komende lente de hei en de bossen weer zal maken tot een van de bekoorlijkste plekjes van ons land.

Belgische vluchtelingen.

Nieuw Vrouwenleven meldt, dat het plan bestaat, in het vluchtoord te Ede een soort industrieschool te stichten, met aan het hoofd daarvan een Nederlandse vrouw met takt en talent van organiseren.

Société Générale de Belgique.

In het verslag over 1914, waaruit reeds enkele cijfers zijn medegedeeld, zegt de directie van de Société Générale de Belgique, dat zij slechts is overgegaan tot de oprichting van een afdeling voor de biljettencirculatie om België voor een financiële en economische catastrofe te behoeden. De afdeling wordt afzonderlijk beheerd. De winst zal aan de Nationale Bank van België ten goede komen, die na de oorlog ook weer als circulatiebank zal optreden.

Uit het land van Luik.

Men meldt ons uit Maastricht:

In alle dorpen en stadjes in het land van Luik zijn door de Duitsers plakaten opgehangen, waarbij alle inwoners verwittigd worden dat zij, die enig vertrek vrij hebben, dit gratis moeten beschikbaar stellen met vuur en licht voor eventueel te verwachten inkwartiering.

In Luik zouden 20.000 man komen, te Seraing 5000, te Wandre 1800.

Met de industrie gaat het zeer langzaam. In Herstal werkt alleen de fabriek van Pieper-Nessonvaux, waar in vreedstijd, behalve ijzeren en stalen snuisterijen, ook hulzen voor kogels enz. gemaakt werden.

Thans zijn er ongeveer 280 werklieden, voor het grootste gedeelte vrouwen, aan de arbeid en worden er alleen huishoudelijke voorwerpen vervaardigd. Vroeger onder directie van een Belg, is er thans een geboren Duitser aan het hoofd.

Een voorname oorzaak, dat de industrie niet in gang komt, is het gebrek aan machineolie, waarvan in ons land de uitvoer is verboden.

Men meldt ons:

Baron en barones de Lamberts, Belgen die geruime tijd te Maastricht verblijf hielden, hebben de hun door de Duitse militaire overheid te Hasselt gegeven wenk, om terug te keren, opgevolgd en hun kasteel te Bilzen terug betrokken.

Geologie en krijgswetenschap.

In de laatste tijd is in Duitsland herhaaldelijk betoogd van welk groot nut grondige geologische kennis van het oorlogsveld is. Vooral bij het aanleggen en opruimen van loopgraven en versterkingen is deze wetenschap van belang en daarom zijn er ook reeds stemmen vernomen, die pleiten voor de aanstelling van geologen bij het Duitse leger. Dat de aardkunde echter ook in ruimere zin goede diensten bij het krijgsbedrijf kan bewijzen, is onlangs door de hoogleraar in de geologie te Breslau uiteengezet in een daar op 7 januari gehouden lezing over de slagvelden, uit een geografisch-geologisch oogpunt beschouwd. Deze rede is thans in druk verschenen. De schrijver, prof. Dr. F. Frech, is ook de man, van wie de wenk aan de Duitse diplomaten afkomstig is om bij het sluiten van de vrede toch vooral

niet te vergeten, van welke enorme betekenis het dicht bij Antwerpen gelegen kolenveld der Belgische Kempen is.

Om de geologische verhoudingen, die in het inundatiegebied van de IJzer heersen, duidelijk te maken, schildert hij uitvoerig de wordingsgeschiedenis van het Belgische kustterrein gedurende de laatste 8000 jaar. Deze bestaat in hoofdzaak uit driemaal herhaalde doorbraken der zee – omstreeks 6000 voor Christus, 300 en 1000 na Christus – afwisselend met verlandingsperioden, waarin veenvorming plaats greep, rivierklei ontstond en duinen werden opgewaaid. Eerst later werden dijken aangelegd. Bij de eerste doorbraak, dus zestig eeuwen voor Christus, werd Engeland van het vasteland gescheiden en het Kanaal gevormd door verwijding van de Rijnmond als gevolg van een Atlantische stormvloed. In Napoleontische trant sprekende, waarin Holland immers als een aanspoelsel van de Franse Rijn werd gedefinieerd, zou men derhalve de kuststreken van het oostelijk deel van het Kanaal ... tot Duitsland mogen rekenen!